

MUSIqi

Dərslik

2

HEYDƏR ƏLİYEV
AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

LAYIHƏ

LAYIHO

Ümumtəhsil məktəblərinin **2**-ci sinfi üçün

MUSIQI

fənni üzrə **dərslik**

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
info@eastwest.az və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

ŞƏRQ-QƏRB

LAYIHƏ

MÜNDƏRİCAT

Bölmə	Mövzu	Səhifə
1. Mahnı janrı 	1. Vətənpərvər mahnılar 2. Əmək mahnıları..... 3. Laylalar..... 4. Mahnı-oyunlar.....	6 8 10 12
 2. Marş janrı	5. İdman marşları..... 6. Yürüş marşları 7. Təntənəli marşlar.....	14 16 18
3. Rəqs janrı 	8. Əmək rəqsləri..... 9. Məzəli rəqslər 10. Qəhrəmani rəqslər..... 11. Mahnı, marş, rəqs!.....	20 22 24 26
 4. Melodiya, ritm, temp	12. Melodiya və intonasiya..... 13. Musiqi ritmləri..... 14. Asta, orta və tez templər.....	28 30 32
5. Lad, ölçü, dinamika 	15. Major ladi..... 16. Minor ladi..... 17. Musiqi ölçüsü: "Bir və, iki və" 18. Musiqi ölçüsü: "Bir və, iki və, üç və". 19. Səsin gücü – dinamika..... 20. Musiqi dili	34 36 38 40 42 44
 6. Musiqidə məzmun və forma	21. Musiqidə məzmun..... 22. Musiqi obrazları..... 23. Bırhissəli musiqi əsərləri..... 24. İkihissəli musiqi əsərləri..... 25. Üçhissəli musiqi əsərləri	46 48 50 52 54
7. Konsert zalında 	26. Bəstəkar-ıfaçı-dinləyici..... 27. Afişa 28. Konsertə hazırlıq..... 29. Bayram konserti.....	56 58 60 62

Saz

Salam, dostlar!
Sizi musiqi dərslərində görməyə çox şadıq!
Bu il sizinlə birlikdə musiqi aləminə
səyahətimizi davam etdirəcəyik!

Ney

Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları:

Əvvəldən axıra qədər
diqqətlə dinləyin.

Dinləyərkən sakitliyə
riayət edin.

Mahnının ifa qaydaları:

Qamətinizi
düz saxlayın.

Nəfəsi burunla alın,
ağızla yavaş-yavaş
verin.

Mahnını
ifadəli oxuyun.

Fəaliyyətlərin şərti işarələri:

Oxumaq

Dinləmək

Rəqs etmək

Tapşırıq

Lüğət

Özünü yoxlayın

Dərslərdəki QR kodlara
müraciət edərək mövzu ilə
əlaqədar daha çox maraqlı
məlumat əldə edə bilərsiniz.

LAYIHƏ

Mahnı musiqi janrıdır.
O, sözlə musiqinin
birləşməsindən yaranır.

DO

VƏTƏNPƏRVƏR MAHNILAR

Niyə Vətən
haqqında mahnılar
bizə əzizdir?

Vətən təkçə torpaq deyil.
Vətən bizik, hamımızıq!
Vətənimizi tərənnüm edən,
müdafiəsinə səsləyən
mahnılar çoxdur. Belə
mahnılardan biri Azərbaycan
Respublikasının Dövlət
Himnidir. O, milli birliyimizi –
azərbaycançılığımızı bildirir.

**Dövlət himni hər bir ölkənin əsas mahnısıdır, dövlət rəmzlərindən
birdir.**

Azərbaycan
Respublikasının
Dövlət Himni

Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Əhməd Cavadındır.

T
1

Verilmiş sözlərdən himnin xarakterinə uyğun olanları seçin.

dinc, sehrli, təntənəli, zərif, vətənpərvər, cəsarətli, həzin.

Üzeyir Hacıbəyli dahi Azərbaycan bəstəkarıdır. Onun musiqisi milli-mənəvi sərvətimizdir. Bəstəkarın dünya şöhrətli əsərləri sevilə-sevilə ifa olunur. Üzeyir Hacıbəylinin bəstələdiyi Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni və "Bayram günü" mahnısı xalqımızın birliyini, vətənpərvərliyini, qürurunu və mübarizliyini ifadə edir.

T
2

Düzgün cavabları seçin.

Üzeyir Hacıbəylinin musiqisi milli-mənəvi sərvətimizdir.

"Bayram günü" Azərbaycan xalq mahnısıdır.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin bəstəkarı Üzeyir Hacıbəylidir.

"Bayram günü"

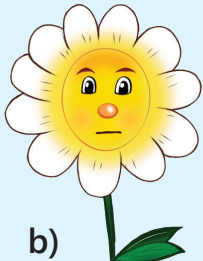
Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Mirmehdi Seyidzadəndir.

T
3

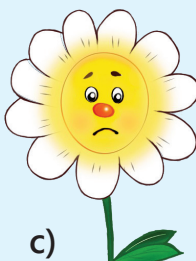
**"Bayram günü" mahnısının
xarakterinə uyğun olan şəkli seçin.**

a)

b)

c)

Dinlədiyiniz
mahnılar sizdə
hansı hissləri
oyatdı?

ƏMƏK MAHNILARI

Əmək mahnıları nə
üçün ifa olunur?

Qədimdə insanlar iş görən
zaman mahnı oxuyardılar.
Onlar hansısa bir əməyi
əks etdirən mahnılar
idi. Əmək mahnıları xoş
əhvali-ruhiyyəli, gümrah
xarakterlidir.

"Sabahın ustaları"

Musiqisi Ağabacı Rzayevanın,
sözləri Hüseyn Abbaszadəninindir.

T
7

Musiqisiz və musiqi sədaları altında əməyin müxtəlif növlərini
hərəkətlərlə göstərin.

"Mişar"

Musiqisi Ağabacı Rzayevanın,
sözləri Cahangir Məmmədovundur.

Birinci bənd

Lazım olan şeyləri
Arif yığdı yanına.
Evcik tikmək istədi
Balaca toplanına.

Nəqərat

Ay mişar, tələs mişar,
Taxtanı tez kəs, mişar.

İkinci bənd

Neçə yol ölçdü, biçdi,
Yorulmadan çalışdı.
Öz sevimli işinə
Başı yaman qarışdı.

Nəqərat

Ay mişar, tələs mişar,
Taxtanı tez kəs, mişar.

Üçüncü bənd

Ətrafda nə vardısı,
Görünmədi gözünə.
Evcikdən çıxmaq üçün
Yer qoymadı özünə.

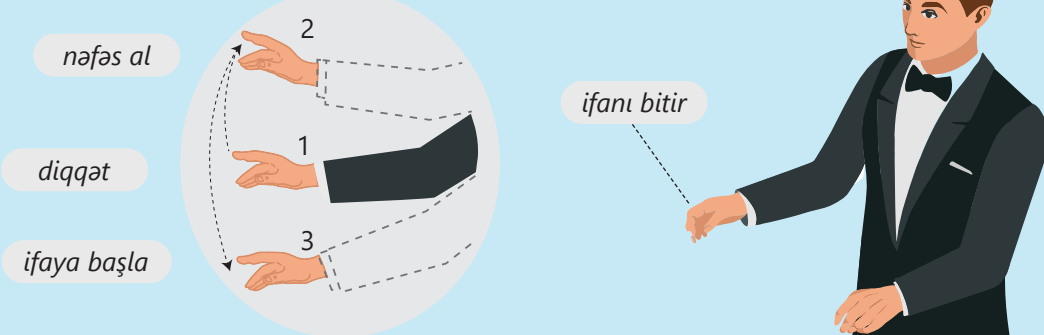
Nəqərat

Ay mişar, tələs mişar,
Taxtanı tez kəs, mişar.

"Mişar" mahnısını müəllimin dirijorluğu ilə ifadəli oxuyun.

DİRİJORLUQ HƏRƏKƏTLƏRİ

Ağabacı Rzayeva Azərbaycanın ilk peşəkar qadın bəstəkarlarından biridir. Onun yaradıcılığında uşaq mahnıları geniş yer tutur. Uşaqlar "Gəl, gəl, a yaz günləri!", "Göyərçinim", "Kukla", "Sabahın ustaları", "Mişar" kimi mahnıları böyük həvəslə oxuyurlar.

Ağabacı Rzayevaya məxsus olmayan mahnını seçin:

- a) "İdman"
- b) "Sabahın ustaları"
- c) "Mişar"

İş görərkən
bildiyiniz
hansı mahnını
oxuyardınız?

LAYLALAR

Nə üçün
körpələri yatırdarkən
laylalar oxunur?

Laylalar körpələri yatızdırarkən oxunan mahnılardır.
Laylalara *beşik nəğmələri* də deyirlər. Bu mahnıların əvvəlində və ya sonunda "laylay", "balam" sözləri təkrarlanır.

"Ana laylası"

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Rəfiq Zəkandır.

Verilmiş sözlərdən "Ana laylası" mahnısının xarakterinə uyğun olanı seçin.

təntənəli, həzin, şən, sehrli, cəsarətli, zaraflatyana.

"Laylay"

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Teymur Elçinindir.

Birinci bənd

Laylay, mənim kukla balam, a laylay,
Laylay dedim, yuxula balam, a laylay,
Məstan yatdı, tez yat, laylay, a laylay,
Yer də saldım rahat, laylay, a laylay.

İkinci bənd

Laylay dedim, sən baxmadın sözümə,
Laylay dedim, yuxu gəldi gözümə.
Gərək mən də yatam, laylay, a laylay.
Desin anam, atam, laylay, a laylay.

T
2

"Laylay" mahnısını müəllimin dirijorluğu ilə ifadəli oxuyun.

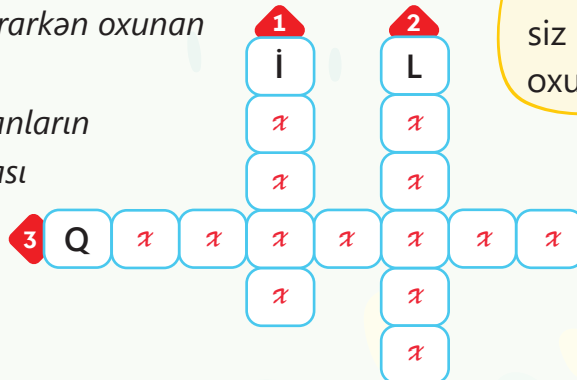

Oqtay Zülfüqarov Azərbaycanda uşaq mahnılarının bəstəkarı kimi tanınır. O, uşaqlar üçün gözəl və maraqlı mahnılar yaratmışdır. Bəstəkarın "Ana laylası", "Laylay", "Gözəl Vətən", "Qonaqlıq", "İdman" və digər mahnıları dillər əzbəridir.

T
3

Oqtay Zülfüqarovun mahnılarının adlarını tapmaq üçün krossvord həll edin:

1. Sağlamlıq üçün edilən hərəkətlər
2. Körpələri yatızdırarkən oxunan nəğmələr
3. Ad günündə insanların bir yerdə yığılması

Dinlədiyiniz
laylaları
siz kim üçün
oxuyardınız?

MAHNI-OYUNLAR

Mahnını oyun kimi
necə göstərmək olar?

Mahnılar arasında mahnı-
oyunlar da vardır. Mahnı-
oyunların xarakteri əyləncəli və
şəndir. Hər bir mahnı-oyunun öz
qaydaları olur.

"İdman"

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Səttar Zərdablinindir.

Birinci bənd

Kim sevir sə idmanı,
Bir, iki, üç, dörd.
Poladdan olar canı,
Bir, iki, üç, dörd.

İkinci bənd

İdmanı sevirik biz,
Bir, iki, üç, dörd.
Bərkiyir bədəniniz,
Bir, iki, üç, dörd.

Nəqərat

Bir, iki, üç, dörd.
Bir, iki, üç, dörd.

Nəqərat

Bir, iki, üç, dörd.
Bir, iki, üç, dörd.

"İdman" mahnısını oxuyarkən kartda verilmiş idman hərəkətlərini
yerinə yetirin.

"Musiqili idman" mahnı-oyununun qaydaları:

"İdman" mahnısı ifa olunur. Oyun iştirakçıları mahnıdakı "bir", "iki", "üç"
və "dörd" saylarını oxuduqda kartda verilmiş idman növünün hərəkətlərini
icra edirlər.

"Bənövşə" Azərbaycan uşaq xalq mahnısı

"Bənövşə" mahnı-oyununun hərəkətlərini yerinə yetirin.

"Bənövşə" mahnı-oyununun qaydaları:

"Bənövşə" Azərbaycan uşaq xalq mahnısı səsləndirilir. Oyun iştirakçıları mahnıdakı "açıl", "gizlən", "dikəl" və "yığıl" sözlərini eşitdikcə şəkillərdə verilmiş müvafiq hərəkətləri icra edirlər.

Hansı mahnıları
oyun kimi
göstərdiniz?

İnsanların dəqiq addımlamasını müşayiət edən musiqi marş adlanır. Bəzi mahnıları marş janrına da aid etmək olar.

İDMAN MARŞLARI

İdman və marş musiqisini necə əlaqələndirmək olar?

İdman yarışları və Olimpiya oyunları zamanı səslənən marşlar idman marşları adlanır. İdman marşları gümrah xarakterli olur. Bu musiqi sədaları altında idmançılar meydana daxil olur və komandalar şəklində fəxri dövrə vururlar.

"Gənc idmançılar marşı"

Musiqisi Musa Mirzəyevin, sözləri Hikmət Ziyandır.

Birinci bənd

Polad kimi bədənımız,
"Gənc idmançı" adımız var.
Qüvvətliyik, sağlamıq biz,
Sıramıza gəlin, dostlar.

Nəqərat

Bizə yarış meydanıdır
Düzlər, çaylar, gen üfüqlər.
Hər oyunda, hər yürüşdə,
Üzümüzə gülür zəfər.

İkinci bənd

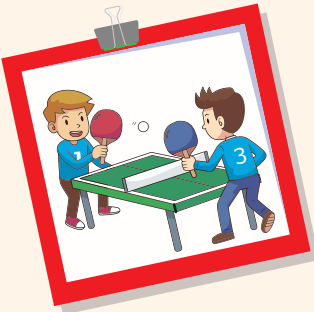
Məşq edirik yorulmadan,
Bərkiyirik gündən-günə.
Yeni-yeni zəfərlərə,
Çatmaq üçün sabah yenə.

Nəqərat

Bizə yarış meydanıdır
Düzlər, çaylar, gen üfüqlər.
Hər oyunda, hər yürüşdə,
Üzümüzə gülür zəfər.

T
1

"Gənc idmançılar marşı" mahnısının musiqisinə uyğun kartdakı idman növünü hərəkətlərlə təsvir edin.

Musa Mirzəyev görkəmli Azərbaycan bəstəkarıdır. O, uşaqlar üçün müxtəlif musiqi əsərləri yaratmışdır. Həmin əsərlərdən "Marş" pyesini və "Gənc idmançılar marşı" mahnısını misal göstərmək olar.

T
2

Verilmiş sözlərdən istifadə edib cümlə qurun.

Musa Mirzəyev, bəstəkar, marş, idman, xarakter, mahnı, milli ruh

Pyes kiçik musiqi əsəridir.

"Marş" pyesi

Musiqisi Musa Mirzəyevindir.

T
3

"Marş" pyesinin musiqisinə uyğun idman yerləşini yerinə yetirin.

Dərsdə dinlədiyiniz hansı marşın sədaları altında idman edərdiniz?

YÜRÜŞ MARŞLARI

Niyə yürüş marşlarının ifasında musiqi alətlərindən istifadə olunur?

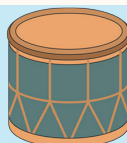

Yürüş marşları Vətənin müdafiəsinə çağırış kimi səslənir və qələbəyə ruhlandırır. Müxtəlif yürüşlərdə və hərbi keçid zamanı səslənən marşlar – yürüş marşlarıdır. Onlar insanların bir yerdə nizamlı

addımlamalarına kömək edir. Bu marşların ifasında nəfəsli və zərb alətlərindən istifadə olunur.

Zərb aləti zərbə vurmaqla və ya silkələməklə səs çıxaran musiqi alətidir.

nağara

şaxşax

zəng

dəf

"Vətən"

Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Süleyman Rüstəmdir.

Birinci bənd

Ey Vətən, torpağın əzizdir mənə,
Mən səndə tapmışam səadətimi.
Könüldən mahnılar qoşmuşam sənə
Çevirib bayrağa məhəbbətimi.

Nəqərat

Şöhrətim ey Vətən, şanıım ey Vətən,
Sən mənim adıımı ellərə yaydın.
Ürəyim, ey Vətən, canım, ey Vətən,
Mən şair olmazdım, sən olmasaydın.

"Vətən" mahnısını xarakterinə uyğun ifa edin.

İkinci bənd

Gözümü dünyaya açanda ilkin
Anamı görmüşəm, səni görmüşəm.
Əhdinə vəfalı bir oğul tək
Döyünən qəlbimi sənə vermişəm.

Nəqərat

Şöhrətim, ey Vətən, şanıım, ey Vətən,
Sən mənim adıımı ellərə yaydın.
Ürəyim, ey Vətən, canım, ey Vətən,
Mən şair olmazdım, sən olmasaydın.

T
2

“Vətən” mahnısını barabanlarda müşayiət etməklə yerinizdə addımlayın.

baraban

Səid Rüstəmov, əsasən, mahnı janrında yazan Azərbaycan bəstəkarlarından biridir. Onun bir çox mahnıları vətən, əmək, təbiət haqqındadır. Bəstəkarın “Vətən”, “Sərhədçilərin mahnısı”, “Sumqayıt”, “Sürəyya”, “Bənövşə” və başqa mahnıları da vardır.

T
3

Səid Rüstəmov haqqında məlumatları gülün ləçəklərində qeyd edin.

Yürüş zamanı
barabanı hansı
musiqi aləti ilə əvəz
edərdiniz?

TƏNTƏNƏLİ MARŞLAR

Marş musiqisinin
təntənəli səslənməsi üçün
onu necə ifa etmək olar?

Zəfər
paradını
izləmək
üçün

Təntənəli marşlar hərbi paradlarda, bayram tədbirlərində səslənir. Bu marşların musiqisi əzəmətlidir. Təntənəli marşlar idman və yürüş marşlarından daha asta sürətlə ifa olunur.

"Ey Vətən"

Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Səməd Vurğunundur.

T
1

"Ey Vətən" mahnısını cədvələ uyğun zərb musiqi alətlərində müşayiət edin.

	1	2	3	4	5	6
Nağaraya vurmaq						
Zəngi silkələmək						
Barabana vurmaq						

3 dəfə

"Vətən"

Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Süleyman Rüstəmdir.

T
2

Yürüş zamanı Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş rayonlarına aid tanıtım lövhələri ilə "Vətən" mahnısını təntənəli oxuyun.

Dərsdə səslənən musiqi
sizdə hansı hisslər yaratdı?

Rəqlərdə musiqi sədaları altında insanlar hisslərini və müxtəlif hadisələri hərəkətlərlə ifadə edirlər. Rəqs xarakterli mahnılar da çoxdur.

ƏMƏK RƏQSLƏRİ

Müxtəlif əmək növlərini rəqsdə necə göstərmək olar?

Müxtəlif əmək növlərini təsvir edən rəqlər vardır. Bunlar əmək rəqləri adlanır. Həmin rəqlərdə görülən iş hərəkətlərlə ifadə olunur. Əmək rəqləri, əsasən, kollektiv ifa edilir.

“Görüş”
bədi
filmindən
bir parça
izləmək
üçün

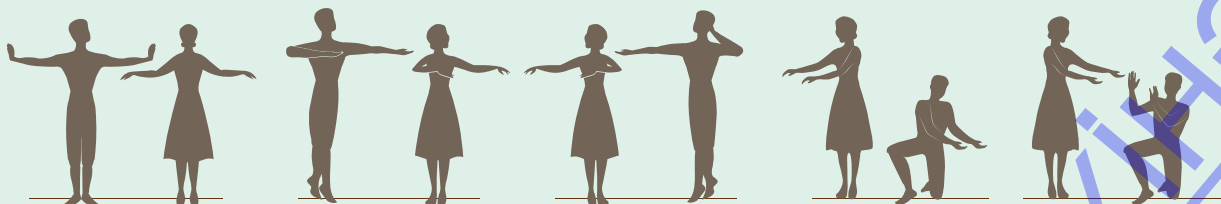

“Pambığı” Azərbaycan xalq rəqsi

“Pambığı” rəqsini xarakterinə uyğun ifa edin.

Rəqs elementləri sxemi

Azərbaycan xalq rəqsləri olduqca rəngarəngdir. Rəqslərimiz xalqımızın milli xüsusiyyətini, həyat və məişətini özündə əks etdirir.

Şəfiqə Axundova Azərbaycanın görkəmli bəstəkarıdır. Onun əsərləri ölkəmizdə geniş yayılmışdır. Bəstəkar uşaqlar üçün "Zəfər bizimdir", "Əziz müəllim", "Doğma məktəb", "Üzümçülər" və başqa mahnılar da yazmışdır.

T

2

Verilmiş sözlərdən istifadə edib bəstəkar haqqında bir cümlə qurun.

Yazıb, Şəfiqə Axundova, bəstəkar, əsərlər, uşaqlar

"Üzümçülər"

Musiqisi Şəfiqə Axundovanın, sözləri Cavad Cavadlınıdır.

Birinci bənd

Qara şanı qara gözümlü,
Göy tənəkdə düzüm-düzüm,
Becərmişəm onu özüm.
Hər tənəyi bir qanadım,
Üzümçüdür mənim adım.

İkinci bənd

Gilələri sarı, ağdır,
Salxımları çilçıraqdır,
Süfrələrə axacaqdır.
Hər yaşıl bağ bir muradım,
Üzümçüdür mənim adım.

T

3

"Üzümçülər" mahnısını oxuyarkən üzüm yığımını rəqs hərəkətləri ilə göstərin.

Daha hansı əmək növlərini rəqsdə təsvir edərdiniz?

MƏZƏLİ RƏQSLƏR

Məzəli əhvalatı
rəqsdə necə təsvir
etmək olar?

İnsan tez-tez gülməli
əhvalatlarla rastlaşır. Belə
əhvalatlar məzəli rəqslərdə də
öz əksini tapır. Məzəli rəqslərə
yumor və oyun elementləri
məxsusdur.

“Xurcun” Azərbaycan xalq rəqsi

T
1

Şəkillərdəki hadisələrin ardıcılığını rəqs hərəkətləri ilə təsvir edin.

“Məzəli əhvalat”

1

Qızlar bağda meyvə
dərüb xurcunlarına
yığır.

2

Oğlanlar gizlincə boş
xurcunlarını qızların
dolu xurcunları ilə
dəyişir.

3

Qızlardan biri
xurcunların
dəyişdirilməsini
görüb, rəfiqələrini
çağırır.

4

Qızlar oğlanları
rəqsə dəvət edirlər.

5

Oğlanlar xurcunları
bir kənara qoyub
rəqs edir.

6

Bu zaman üç qız
xurcunları təkrar
dəyişib rəqsə
qoşulur.

7

Sonra oğlanlar
xurcunlara
yaxınlaşdıqda onların
boş olduğunu görür.

8

Hamı bir yerdə bu
əhvalata gülüb,
rəqsə davam edir.

Yumoreska zarafatyana pyesdir.

“Yumoreska” pyesi

Musiqisi Musa Mirzəyevindir.

Kartda təsvir olunan heyvanın “məzəli rəqsi”ni hərəkətlərlə göstərin.

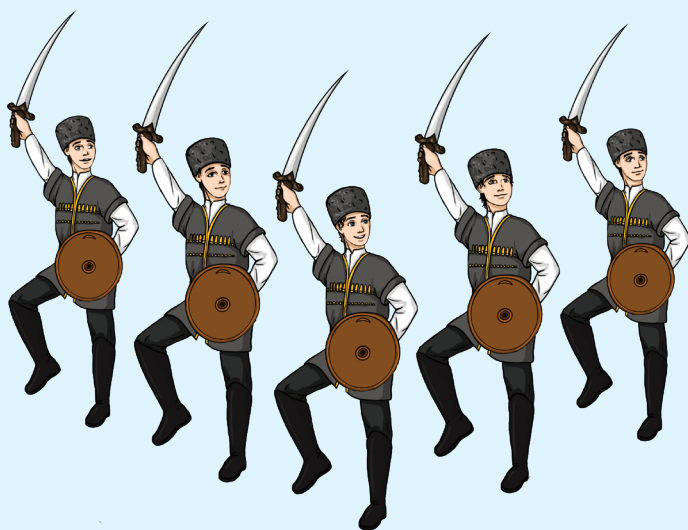

Daha hansı məzəli
əhvalatı rəqsdə
təsvir edərdiniz?

QƏHRƏMANİ
RƏQSLƏR

Qəhrəmani xarakteri
rəqsdə necə əks
etdirmək olar?

Tarixən düşmən üzərində
çalınan hər bir qələbə böyük
xalq bayramına çevrilərdi.
İgidlərin şəhinə dastanlar
qoşular, mahnılar bəstələner,
rəqslər yaranardı. Qəhrəmani
rəqslərin xarakterində
xalqımızın mərdliyi və
cəsarəti təmsil edilir. Belə
rəqslər qələbəyə, yeni-yeni
uğurlara səsləyir.

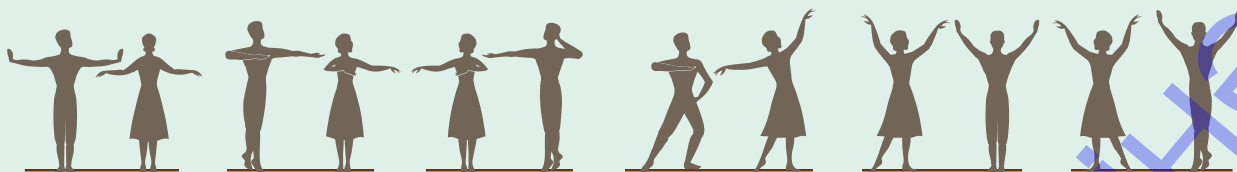

"Cəngi" Azərbaycan xalq rəqsi

"Cəngi" rəqsini xarakterinə uyğun ifa edin.

Rəqs elementləri sxemi

"Sadiq olaq Vətənə"

Musiqisi və sözləri
Oqtay Zülfüqarovundur.

Birinci bənd

Azad etdi Vətəni
Xalqımızın qüdrəti.
Tarixlərdə yaşasın
Azəri, türk milləti.

İkinci bənd

Sevək işi, zəhməti,
Ağ günlərə yol olsun.
Əkək, quraq, yaradaq
Sərvətimiz bol olsun.

Nəqərat

Babalartək hər zaman
Sadiq olaq Vətənə.
Zəfər çalaq, ucalaq
Qalib gələk düşməne.

Nəqərat

Babalartək hər zaman
Sadiq olaq Vətənə.
Zəfər çalaq, ucalaq
Qalib gələk düşməne.

"Sadiq olaq Vətənə" mahnısını müəllimin dirijorluğu ilə ifadəli oxuyun.

"Sadiq olaq Vətənə" mahnısının xarakterinə uyğun rəqs edin.

Dərsdə səslənən
mahnı və rəqsi
hansı tədbirlərdə
ifa edərdiniz?

MAHNI, MARŞ, RƏQS!

Mahnı, marş və rəqslərdə bayram əhvalı-ruhiyyəsini necə ifadə etmək olar?

Həyatımızı mahnı, marş və rəqslər rəngarəng edir. Mahnı, marş və rəqs musiqidə üç əsas janrdır. Bu janrlar bir-birinə təsir etmiş və mahnı, marş, rəqs

xarakterli yeni musiqi nümunələri yaranmışdır. Belə musiqi nümunələri gündəlik həyatda, bayramlarda, tədbirlərdə və asudə vaxtlarda səslənir.

“Əziz uşaqlar!

**Qarşıdan 31 Dekabr – Dünya
Azərbaycanlılarının Həmrəyliyi Günü və
Yeni il bayramı gəlir. Bu münasibətlə sizi
şənliyə dəvət edirəm. Şənlikdə oyun keçirək,
çalaq, oxuyaq, oynayaq!”**

Şaxta Baba

"Sadiq olaq Vətənə"

Musiqisi və sözləri
Oqtay Zülfüqarovundur.

"Marş"

Musiqisi
Musa Mirzəyevindir.

"Cəngi" Azərbaycan xalq rəqsi

T
1

Səslənən musiqi nümunəsinin adını və janrını müəyyənləşdirin.

MAHNI

MARŞ

RƏQS

T
2

Marş musiqisinin sədaları altında addımlayın. Mahnını və rəqsi xarakterinə uyğun ifa edin.

Dinlədiyiniz mahnı, marş və rəqsin daha hansı bayramlarda səslənməsini arzu edərdiniz?

Musiqi aləmi çox zəngindir.
Bu aləmin gözəlliyini başa
düşmək üçün musiqi ifadə
vasitələrini bilmək lazımdır.

MELODİYA VƏ İNTONASIYA

Musiqinin kiçik hissəsi
nədən danışa bilər?

MELODİYA

Hər bir musiqi əsərinin melodiyası var. Melodiya musiqi ifadə vasitəsidir. Onun hərəkəti qalxan və enən olur. Melodiyada xarakter və ayrı-ayrı hissləri müxtəlif intonasiyalar əks etdirir. Nitqimizdə olduğu kimi, musiqidə də sual, nida, təsdiq, mehriban, inandırıcı, təəccüb və s. intonasiyalar vardır.

"Cücələrım"

Cip-cip cücələrım,
Cip-cip-cip-cip cücələrım,
Mənim qəşəng cücələrım,
Tükü ipək cücələrım.

Birinci bənd

Gözləyirəm, tez gəliniz,
Göy çəməndə dincəliniz.

Nəqərat

Ay mənim cücələrım,
Ay mənim cücələrım,
Mənim göyçək cücələrım.
Cip-cip cücələrım,
Cip-cip-cip-cip cücələrım,
Mənim qəşəng cücələrım,
Tükü ipək cücələrım.

Musiqisi Qəmbər Hüseynlinin,
sözləri Tofiq Mütəllibovundur.

İkinci bənd

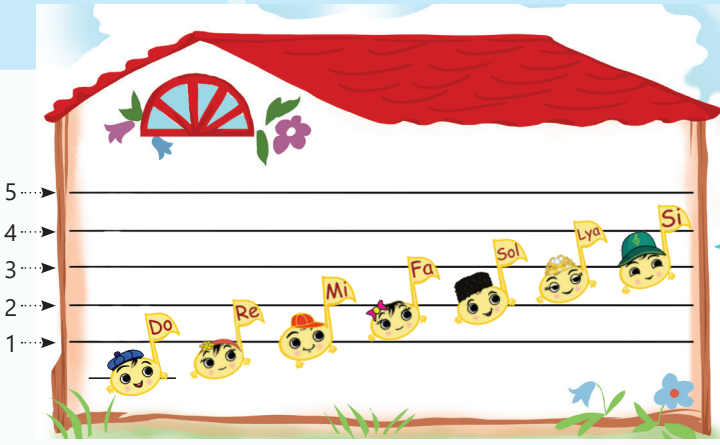
Nə yesəniz, mən verərəm,
Su verərəm, dən verərəm.

Nəqərat.

Üçüncü bənd

Arzum budur boy atasız,
Ananıza tez çatasız.

Nəqərat.

"Not evi"

Not musiqi səsinin yazı işarəsidir. Notlar 5 xətdən ibarət not sətrində yazılır. Bəzi notlar əlavə xətlərdə yazılır.

T
1

Verilmiş intonasiyaya uyğun "Cücələrım" mahnısının nəqəratını ifa edin.

şiltaq

hirsli

şən

mehriban

qəmli

Qəmbər Hüseynli görkəmli Azərbaycan bəstəkarıdır. O, uşaqlar üçün "Dağlar", "Qaliblər mahnısı", "Bahar xoş gəlib", "Cücələrım" mahnılarını və başqa musiqi əsərlərini bəstələmişdir. Bəstəkarın dillər əzbəri olan "Cücələrım" mahnısı 100-dən çox xalqın dilinə tərcümə edilmişdir.

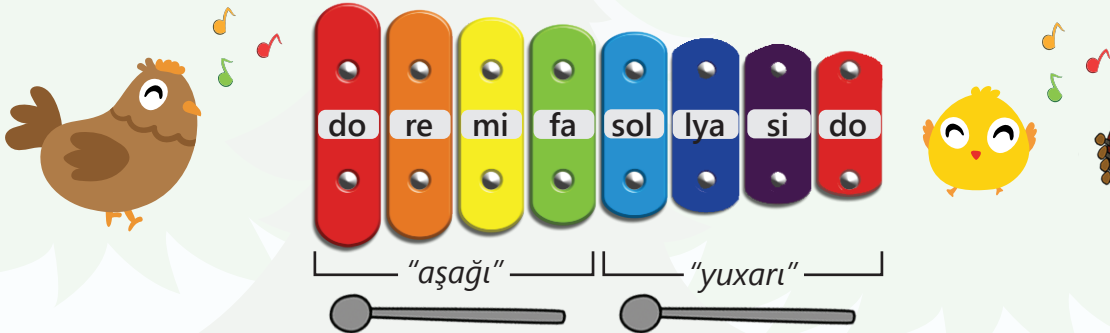
T
2

Bəstəkar Qəmbər Hüseynliyə aid cümlələri tamamlayın.

1. Bəstəkar Qəmbər Hüseynli ..., ..., ... mahnılarının müəllifidir.
2. ... mahnısı ...-dən çox xalqın dilinə tərcümə olunub.

T
3

Verilmiş sxemə görə aşağı və yuxarı səs sırasını çalın.

Dərsdə ən çox xoşunuza gələn nə idi?

MUSİQİ RİTMLƏRİ

Musiqinin ritmini
necə göstərmək olar?

Ürək
döyüntüsünü
dinləmək
üçün

Bizi əhatə edən aləmdə müxtəlif ritmlər var: ürək döyüntüsü, gecə və gündüzün əvəzlənməsi, fəsillərin dəyişməsi və s. Musiqi də ritmsiz olmur. Ritm musiqi ifadə vasitələrindən biridir. Uzun və qısa səslər, pauzalar müəyyən ardıcılıqla təkrarlanır və nəticədə müxtəlif ritmik şəkillər yaranır. Çox vaxt musiqinin xarakterini, janrını onun axıcı, oynaq və marş ritminə görə müəyyən etmək olur.

	<i>NOT</i>	<i>PAUZA</i>
ÇƏRƏK		
SƏKKİZLİK		
	 = + 	 = +

"Cücələrım"

*Musiqisi Qəmbər Hüseynlinin,
sözləri Tofiq Mütəllibovundur.*

Ritmik şəkil: "Cücələrım"

Cip - cip cü - cə - lə - rim, Cip - cip - cip - cip cü - cə - lə - rim.

Ritm səs və pauzaların müəyyən ardıcılıqla təkrarlanmasıdır.
Pauza musiqinin səslənməsində fasilədir.

"Qaliblər mahnısı" →

*Musiqisi Qəmbər Hüseynlinin,
sözləri Ələkbər Ziyatayındır.*

Birinci bənd

Bizi dağlar qartalıtək böyüdən
Bir anasan, ey doğma yurd, ey Vətən!
Öz mahnını öyrədirsən bizə sən,
Qaliblərin mahnısıdır bu mahnı.

İkinci bənd

Bu mahnıyla ötür aylar, fəsillər,
Ağ günlü bir dünya qurur nəsillər.
Qulaq verin ellər, ellər, ay ellər,
Qaliblərin mahnısıdır bu mahnı.

Üçüncü bənd

Bu mahnıyla uşaqlar, ay uşaqlar,
Dərs oxuyub, boy atırıq bəxtiyar!
Qoy, deyirik – bilsin yaxın-uzaq,lar,
Qaliblərin mahnısıdır bu mahnı.

"Qaliblər mahnısı"nı ritmik şəklinə görə zərb musiqi alətlərində müşayiət edin.

Ritmik şəkil: "Qaliblər mahnısı"

2 dəfə

Bi - zi dağ - lar qar - ta - lı - tək bö - yü - dən
Bir a - na - san, ey doğ - ma yurd, ey Və - tən!

"Qaliblər mahnısı"nın birinci bəndini xarakterinə uyğun oxuyun.

Dərsdə ritm haqqında
yeni nə öyrəndiniz?

ASTA, ORTA VƏ TEZ
TEMPLƏR

Temp musiqinin
xarakterinə necə
təsir edir?

Musiqinin xarakteri və əhvali-ruhiyyəsi onun ifa sürətindən asılıdır. Musiqidə bayram əhvali-ruhiyyəni, hərəkəti, həyəcanı, kədəri, düşüncəni, təmkinliyi və s. tempin vasitəsilə ifadə etmək olar.

Tempin növləri

Asta

Orta
(mülayim)

Tez

Temp musiqi əsərinin ifa sürətidir.

"Qaliblər mahnısı"

Musiqisi Qəmbər Hüseynlinin,
sözləri Ələkbər Ziyatayındır.

"Qaliblər mahnısı"nı orta tempdə oxuyun.

"Məktəbə gedərkən"
pyesindən bir parça

Musiqisi Qəmbər Hüseynlinindir.

"Məktəbə gedərkən" pyesinin müxtəlif tempdə ifasına uyğun
simanı seçib müvafiq sütunda yerləşdirin.

asta tempdə

orta tempdə

tez tempdə

şən

qəmli

hirsli

təəccüblü

ciddi

Temp	Asta	Orta	Tez
Xarakter	?	?	?

Hansı tempdə
musiqi əsərləri daha
çox xoşunuza gəlir?

5-ci bölmə

LAD, ÖLÇÜ, DİNAMİKA

Lad, ölçü, dinamika da musiqi ifadə vasitələridir. Musiqi ifadə vasitələri bir-biri ilə sıx bağlıdır.

DƏRS

15

MAJOR LADI

Musiqinin əhvali-ruhiyyəsi nədən asılı ola bilər?

MAJOR

Major musiqinin əsas ladlarından biridir. Major ladında yazılan musiqi əsərlərinin intonasiyaları çox zaman şən, gümrah və yüksək əhvali-ruhiyyəni əks etdirir.

Major
ladını
dinləmək
üçün

"Cırtıdan" cizgi filmindən
bir parça

Lad musiqinin əhvali-ruhiyyəsini əks etdirən musiqi ifadə vasitəsidir.

"Qatar"

Musiqisi Fikrət Əmirovun,
sözləri Zeynal Cabbarzadəninindir.

Birinci bənd

Qatar gəlir uzaqdan,
Taq-taq, taq-taq, taq-taq-taq.
Gözləyirəm bayaqdan,
Taq-taq, taq-taq, taq-taq-taq.
Tələs, tələs, ay qatar,
Yel kimi əs, ay qatar.
Tələs, tələs, ay qatar,
Yel kimi əs, ay qatar.

İkinci bənd

Yol gəlir gündüz-gecə,
Taq-taq, taq-taq, taq-taq-taq.
Ürəyim vurur necə,
Taq-taq, taq-taq, taq-taq-taq.
Atam gəlir səfərdən,
Gözləyirəm səhərdən.
Yaxınlaşır qatar, bax,
Taq-taq, taq-taq, taq-taq-taq.

"Qatar" mahnının əhvali-
ruhiyyəsinə görə kartdakı
simanı seçin.

a)

b)

"Qatar" mahnısını xarakterinə uyğun oxuyun.

Fikrət Əmirov dünya şöhrətli
Azərbaycan bəstəkarıdır. O, uşaqlar
üçün rəngarəng musiqi əsərləri
yazmışdır. Fikrət Əmirov "Bahar gəlir",
"Qatar", "Quşlar", "Bizim həyat" və
başqa mahnıların müəllifidir.

Fikrət Əmirov haqqında
bildiklərinizi cərcivələrdə qeyd edin.

Təbiətin hansı
hadisəsini major
ladında əks
edərdiniz?

MİNOR LADI

Musiqi əsərinin
ladını necə müəyyən
etmək olar?

MİNOR

Musiqinin əsas ladlarından biri də minor ladıdır. Minor ladında yazılan musiqi əsərlərinin intonasiyaları, adətən, qəmli, sakit, fikirli və küskün əhvali-ruhiyyəni əks etdirir.

Minor
ladını
dinləmək
üçün

Ladın növləri

major

minor

"Quşlar"

Musiqisi Fikrət Əmirovun,
sözləri Zeynal Cabbarzadəninindir.

Birinci bənd

Quşlar, quşlar, uçan quşlar,
Göydə qanad açan quşlar.
Gəlin qonun ağaclara,
Gəlin qonun ağaclara.

İkinci bənd

Yaşıl sərin bağlarımız,
Gül-çiçəkli dağlarımız.
Çəmənimiz, düzümüz var,
Gəlin sizə sözümüz var.

Üçüncü bənd

Qorxmayın, biz daş atmırıq.
Sinənizi qanatmırıq.
Bağçamızda çox uşaq var,
Sizi sevir, oynadılar.

Nəqərat

Deyin, uçursuz hara?
Deyin, uçursuz hara?

Nəqərat

Deyin, uçursuz hara?
Deyin, uçursuz hara?

Nəqərat

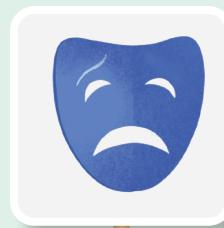
Deyin, uçursuz hara?
Deyin, uçursuz hara?

T
1

“Quşlar” mahnısının
əhvali-ruhiyyəsinə görə
kartdakı simanı seçin.

a)

b)

T
2

Kartda verilmiş əhvali-ruhiyyə ilə “Quşlar” mahnısını oxuyun.

Birinci bənd
və nəqərat

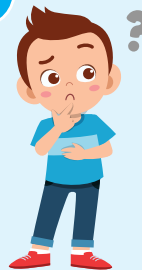
sakit

İkinci bənd
və nəqərat

küskün

Üçüncü bənd
və nəqərat

fikirli

T
3

“Quşlar” və “Qatar” mahnılarını müqayisə edin.

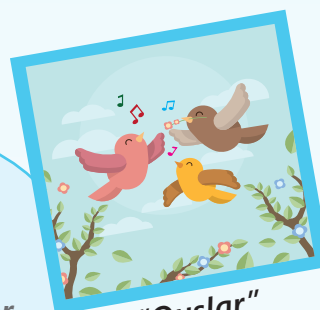

“Qatar”

Fərqli
cəhətlər

Oxşar
cəhətlər

Fərqli
cəhətlər

“Quşlar”

Dərsdə səslənən
mahnı sizdə hansı
hisslər yaradı?

MUSIQI ÖLÇÜSÜ: “Bir və, iki və”

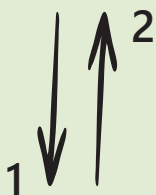

Musiqidə ölçünü
necə göstərmək
olar?

Musiqidə vurğulu və vurğusuz səslər olur. Onlar müəyyən qaydada növbələşir. Bu cür səslərin növbələşməsi musiqi ölçüsü adlanır. Musiqi ölçüləri müxtəlifdir. Musiqi ölçülərinə müvafiq dirijorluq sxemləri olur. Belə musiqi əsərləri var ki, onların ölçüsünə görə “bir və, iki və” sayaraq dirijorluq etmək lazımdır.

Dirijorluq sxemi

Başlanğıc
vəziyyət

Bir və

İki və

Musiqi ölçüsü vurğulu və vurğusuz səslərin müəyyən qaydada növbələşməsidir.

"Quşlar"

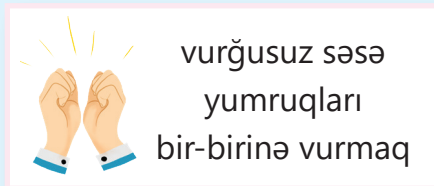
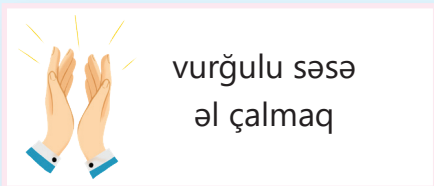
Musiqisi Fikrət Əmirovun,
sözləri Zeynal Cabbarzadəndir.

"Quşlar" mahnısını dirijorluq edərək oxuyun.

Kartlarda verilmiş hərəkətlərlə "Quşlar" mahnısında vurğulu və vurğusuz səsləri göstərin.

Ritmik şəkil: "Quşlar" mahnısı

Quş - lar, quş - lar, u - çan quş - lar, Göy - də qa - nad a - çan quş - lar.

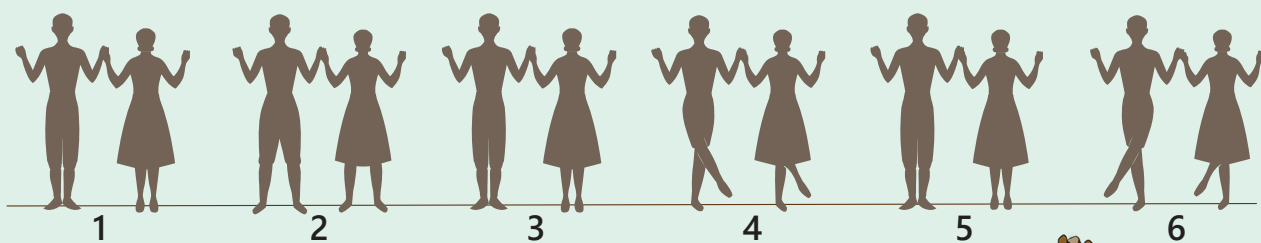

"Yallı" Azərbaycan xalq rəqsi

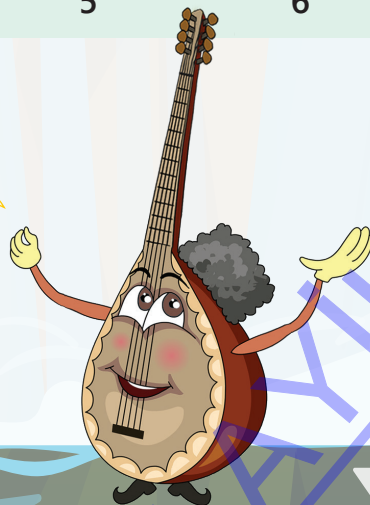

"Yallı" rəqsini xarakterinə uyğun ifa edin.

Rəqs elementləri sxemi

Dərsdə sizin üçün
maraqlı olan nə idi?

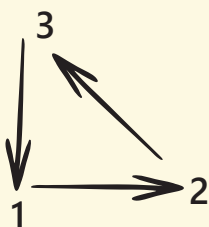

MUSİQİ ÖLÇÜSÜ: “Bir və, iki və, üç və”

Musiqidə ölçü niyə
lazımdır?

Dirijorluq sxemi

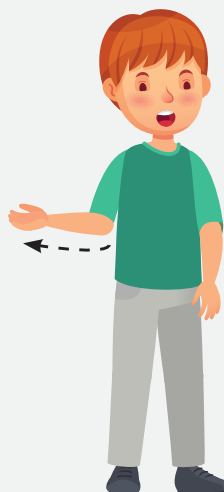
Elə musiqi əsərləri də var ki, onların musiqi ölçüsünə görə “bir və, iki və, üç və” sayaraq dirijorluq etmək lazımdır. Bu musiqi ölçüsü bir vurğulu və iki vurğusuz səslərin növbələşməsini əks etdirir.

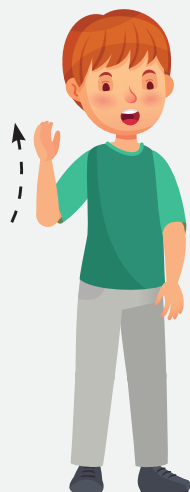
Başlanğıc
vəziyyət

Bir və

İki və

Üç və

"Qərənfil"

Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Mirmehdi Seyidzadəninindir.

Birinci bənd

Qərənfilim açıb qönçə,
Yarpaqları incə-incə.
Ətir yayır hər tərəfə
Bağçamızda meh əsdikcə.

İkinci bənd

Var bağçada hər rəng çiçək,
Qərənfilim gözəl, göyçək.
Gülür bağda bahar çağı,
Söyləyir, gəl, ətrimi çək.

Üçüncü bənd

Bağda gördüm hər rəngini,
Sevdim gülün qəşəngini.
Mən ətrindən aldım onun,
Bu nəğmənin ahəngini.

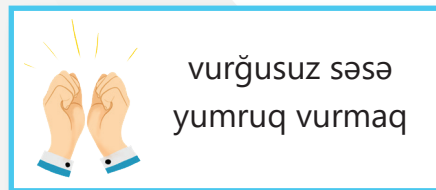
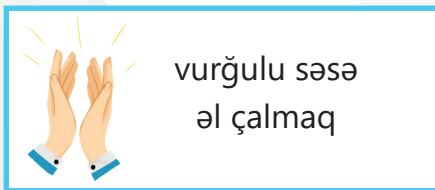
"Qərənfil" mahnısını dirijorluq edərək oxuyun.

"Quzum" Azərbaycan xalq mahnısı

"Quzum" mahnısını kartlarda verilmiş hərəkətlərlə müşayiət edin.

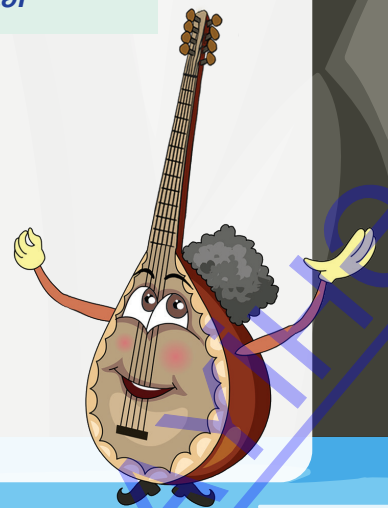

Ritmik şəkil: "Quzum" mahnısı

2 dəfə

Sizin sevimli mahnınız
hansı ölçüdədir?

SƏSİN GÜCÜ –
DİNAMİKA

DİNAMİKA

Səsin gücü ilə
musiqidə nəyi
göstərmək olar?

Nitqimizdə olduğu kimi, musiqi də "qışqıra" və ya "pıçıldaya" bilir. Musiqidə səsin gücünü dinamika ifadə vasitəsi bildirir. İki əsas dinamik çalar var: forte (güclü səslənmə) və piano (zəif səslənmə).

Dinamika səsin gücünü bildirən musiqi ifadə vasitəsidir.

"Qırmızı şar"

Musiqisi Ağabacı Rzayevanın,
sözləri Cahangir Məmmədovundur.

Birinci bənd

Böyük qardaşım mənə
Bir şar aldı hədiyyə.
Üstünə ulduz çəkib,
Onu uçurtdum göyə.

İkinci bənd

Şarım uçdu, hey uçdu
Bapbalaca göründü.
Göyün lap ortasında
Ağ dumana büründü.

Üçüncü bənd

Radionu qururam
Oyananda hər səhər,
Görən, nə vaxt şarımdan
Verəcəklər bir xəbər.

Nəqərat

Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.
Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.

Nəqərat

Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.
Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.

Nəqərat

Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.
Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.

T
1

"Qırmızı şar" mahnısını oxuyarkən nəqəratı göstərilən dinamik çalarlarla ifa edin.

Nəqərat

Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.
Şarım qalxdı havaya,
Salam apardı Aya.

f—forte

p—piano

"Novruz" Azərbaycan xalq rəqsi

Rəqs elementlərinin sxemi

T
2

"Novruz" rəqsini xarakterinə uyğun ifa edin.

Dərsdəki əhvali-
ruhiyyəyinizi hansı
dinamik çalara
bənzədərdiniz?

MUSIQİ DİLİ

Musiqi necə
"danışa" bilər?

Musiqinin özünəməxsus dili var – musiqi dili. Bu dil sözlərdən yox, musiqi səslərindən ibarətdir. Musiqi ifadə vasitələrinin müxtəlifliyi musiqi dilini zəngin və rəngarəng edir. Musiqi dili sehlidir. O, insanları ağılada və güldürə, fərqli hadisələri danışa bilər.

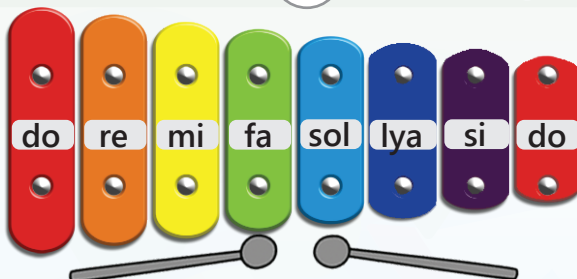
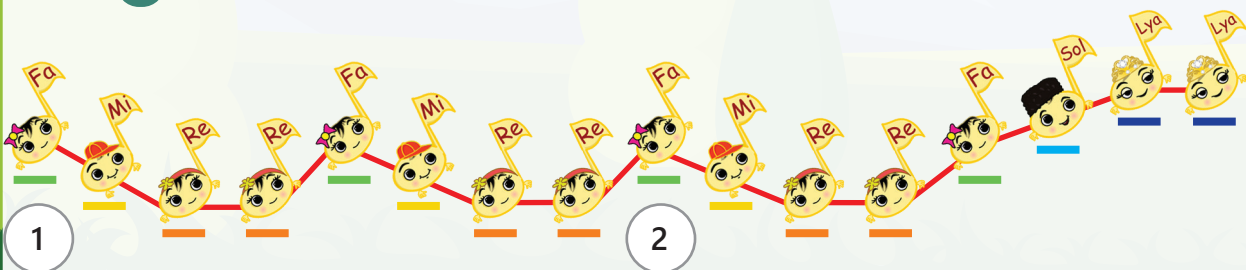
"Qırmızı şar"

Musiqisi Ağabacı Rzayevanın,
sözləri Cahangir Məmmədovundur.

Sxemə görə "Qırmızı şar" mahnısının melodiyanı metallofondə çalın.

T
2

"Qırmızı şar" mahnısının musiqi ifadə vasitələrinə aid cədvəli tamamlayın.

Musiqi əsərinin adı	Melodiya	Ritm	Temp	Lad	Ölçü (dirijorluq sxemina əsasən)	Dinamik çalarlar
"Qırmızı şar"	enən	oynaq	orta	?	?	?

"Novruzu" Azərbaycan xalq rəqsi

T
3

"Novruzu" rəqsini ifa edərək kartlarda verilmiş Novruz çərşənbələrinin təsvirini hərəkətlərlə göstərin.

1. Su çərşənbəsi

2. Od çərşənbəsi

3. Yel çərşənbəsi

4. Torpaq çərşənbəsi

Dərsdə sizə maraqlı olan nə idi?

Musiqi əsərinin müəyyən məzmunu və forması olur. Hər bir musiqi əsərinin forması onun məzmunu ilə müəyyənləşir.

MUSIQIDƏ
MƏZMUN

Musiqi əsəri nədən danışa bilər?

Musiqi əsərinin məzmunu həmin əsərdə nədən danışıldığını nəzərdə tutur. Eyni janrlı müxtəlif əsərlər məzmununa görə fərqli ola bilər. Musiqi əsərinin məzmunu musiqi ifadə vasitələrinin köməyi ilə ötürülür.

Melodiya	Ritm	Temp	Lad	Ölçü (dirijorluq sxemina əsasən)	Dinamik çalarlar
qalxan	axıcı	asta	major	"bir və, iki və"	<i>f</i> (forte)
enən	oynaq	orta	minor	"bir və, iki və, üç və"	<i>p</i> (piano)
	marş	tez			

"Zəfər bizimdir" →

Musiqisi Şəfiqə Axundovanın,
sözləri Abdulla Şaiqindir.

Birinci bənd

Çəkil bu torpaqdan, ey xain düşmən,
Bu böyük xalqımı yaxşı tanı sən.
Göz dikmə sevimli Ana yurduma,
Yurdum arxalanır mətin orduma!

İkinci bənd

Ürəkdən bağlıyığ ana Vətənə,
Biz aman vermərik azğın düşməyə.
Bizimdir sevimli, bu gözəl torpaq,
Ana yurdumuzdan düşməni qovaq!

"Zəfər bizimdir" mahnısının məzmunu haqqında fikirlərinizi cədvəldə yazın.

Müəlliflərin adları	Melodiya	Ritm	Temp	Lad	Ölçü (dirijorluq sxeminə əsasən)	Dinamik çalarlar	Məzmun
Şəfiqə Axundova, Abdulla Şaiq	qalxan	marş	orta	minor	"bir və, iki və"	forte	?

Ritminə uyğun addımlamaqla "Zəfər bizimdir" mahnısını ifadəli oxuyun.

Azərbaycan
Respublikasının
Dövlət Himni

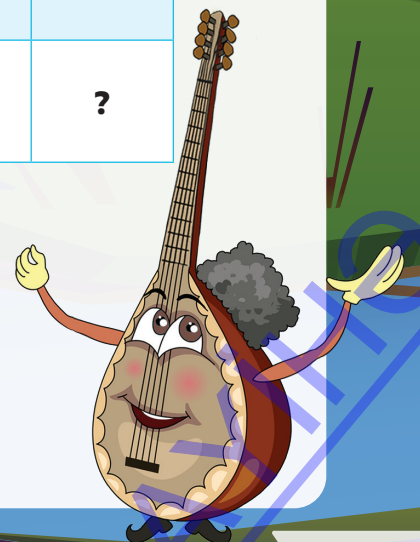
Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Əhməd Cavadındır.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninə aid məlumatları cədvəldə qeyd edin.

Müəlliflərin adları	Melodiya	Ritm	Temp	Lad	Ölçü (dirijorluq sxeminə əsasən)	Dinamik çalarlar	Məzmun
?	?	?	?	?	?	?	?

"Qarabağ Azərbaycandır!" adlı musiqi əsəri yazsaydınız, hansı musiqi ifadə vasitələrini seçərdiniz?

MUSIQİ OBRAZLARI

Musiqidə obrazları
necə müəyyən
etmək olar?

Musiqi əsərində insanın həyatı, onun hiss və düşüncələri, təbiət hadisələri və s. obrazlar (surət) kimi verilir. Musiqi əsərində bir və ya bir neçə obraz ola bilər. Bu obrazlar qarşılıqlı əlaqədə olur və növbələşirlər. Nəticədə musiqi əsərinin məzmunu açılır.

“Nənəm evdə qalıb tək”

Musiqisi və sözləri
Oqtay Zülfüqarovundur.

Birinci bənd

Nənəm evdə qalıb tək,
Gedək ona baş çəkək.
Axı məni o görəcək
Ürəkdən sevinəcək.

İkinci bənd

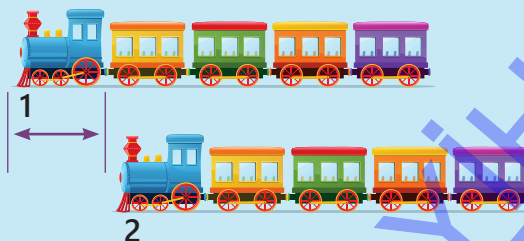
Deyəcək: – “Sağ ol, nəvə,
Sevinc gətirdin mənə”.
Sevinəcək, güləcək,
Üz-gözümdən öpəcək.

“Nənəm evdə qalıb tək” mahnısında olan obrazları sadalayın.

Kanon eyni melodiyanın
müxtəlif səslərdə növbə
ilə təkrar ifasıdır.

T
2

"Nənəm evdə qalıb tək" mahnısını *f* və *p* dinamik çalarları ilə kanon ifa edin.

"Hərəkətli kanon"

Oyunun qaydaları: Sınıf iki qrupa bölünür: böyük qrup (1-ci səs), kiçik qrup (2-ci səs). Hər qrup bir dairə yaradır və iç-içə iki dairədə düzülür. Qrup üzvləri əl-ələ tutub dairədə hərəkət edərək mahnını oxuyur: böyük qrup *p*, kiçik qrup *f* dinamik çaları ilə. Hər "dairə" yalnız öz ifası zamanı hərəkət etməyə başlayır. Oyunda uşaqlar bir-birini dinləməli və musiqinin ritminə uyğun hərəkət etməlidirlər.

"Şəlalə" Azərbaycan xalq rəqsi

T
3

Mətndəki obrazları rəqs hərəkətləri ilə təsvir edin.

"Şəlalə"

Təbiətin gözəl bir yerində, hündür dağların arasında şəlalə axırdı. Yaxın kəndlər şəlalənin suyundan istifadə edirdilər. Uşaqlar şəlaləyə tez-tez gedirdi. Onlar şəlalənin yaxınlığında oynayıb rəqs edir, evlərinə qayıdanda isə səhənglərində su aparırdılar. Çünki su həyatdır!

Musiqi obrazlarını müəyyən etmək üçün sizə hansı üsul daha asan oldu?

BİRHİSSƏLİ MUSİQİ
ƏSƏRLƏRİ

Birhissəli quruluşu
musiqidə necə
müəyyən etmək olar?

Hər bir musiqi əsəri müəyyən quruluşa – formaya malikdir. Müxtəlif musiqi formaları var. Birhissəli quruluş musiqidə sadə formalardan biridir. Bu forma A hərfi ilə işarələnir.

Nəqəratsız, yalnız bəndlərdən ibarət olan mahnılar quruluşuna görə birhissəlidir.

Birhissəli musiqi
əsərlərinin sxemi

A

"Nənəm evdə qalıb tək" →

Musiqisi və sözləri
Oqtay Zülfüqarovundur.

T
1

Dinlədiyiniz melodiya görə "Nənəm evdə qalıb tək" mahnısının hansı bəndinin olduğunu müəyyən edin.

Birinci bənd

Nənəm evdə qalıb tək,
Gedək ona baş çəkək.
Axı o məni görcək
Ürəkdən sevinəcək.

İkinci bənd

Deyəcək: - "Sağ ol, nəvə,
Sevinc gətirdin mənə".
Sevinəcək, güləcək,
Üz-gözündən öpəcək.

- a) Birinci bənd
- b) İkinci bənd
- c) Birinci və ikinci bənd

T
2

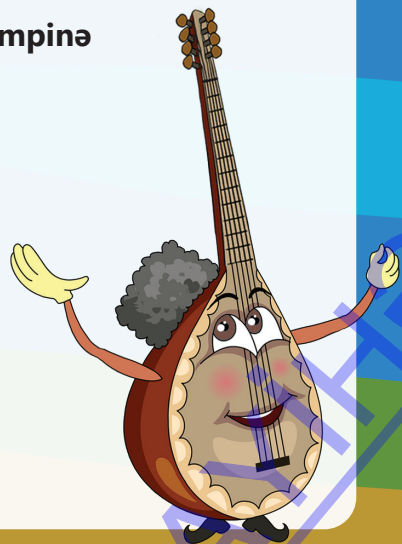
Cədvəli doldurun.

"Nənəm evdə qalıb tək" mahnısı	Melodiya	Ritm	Temp
I bənd	?	?	?
II bənd	?	?	?

T
3

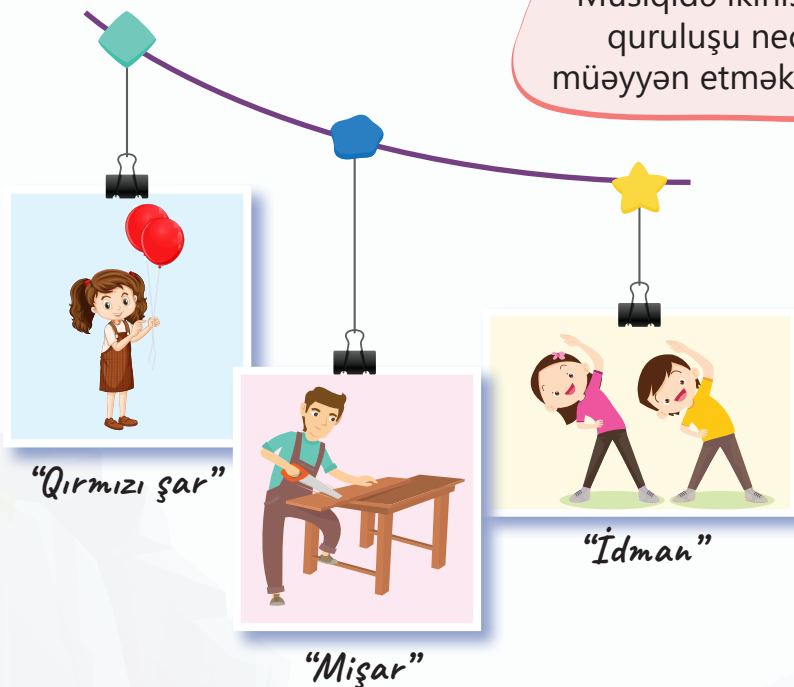
"Nənəm evdə qalıb tək" mahnısını ritminə və tempinə uyğun oxuyun.

Dərsdə iştirakınızı necə qiymətləndirərdiniz?

İKİHİSSƏLİ MUSİQİ
ƏSƏRLƏRİ

Musiqidə ikihissəli
quruluşu necə
müəyyən etmək olar?

İkhihissəli musiqi
əsərlərinin sxemi

A

B

Musiqi formaları içərisində ikihissəli quruluş da vardır. İkhihissəli quruluş sadə musiqi formasıdır. Bu musiqi formasında iki fərqli hissə olur. İkhihissəli forma AB hərfləri ilə işarələnir. Nəqəratı olan mahnılar quruluşuna görə ikihissəlidir.

“Çal, oyna!” Azərbaycan xalq mahnısı

Cədvəli doldurun.

“Çal, oyna!” mahnısı	Melodiya	Ritm	Temp	Ölçü (dirijorluq sxemina əsasən)
I hissə	?	?	?	?
II hissə	?	?	?	?

Azərbaycan xalq mahnılarının tarixi çox qədimdir. Xalq mahnıları nəsildən nəslə keçərək bu günə qədər böyük sevgi ilə qorunub saxlanılmışdır. Belə mahnılardan biri "Çal oyna!" Azərbaycan xalq mahnısıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, xalq mahnılarımızı özününküləşdirməyə çalışan mənfur düşmənlər bu mahnını da mənimsəməyə cəhd etmişdir.

"Çal, oyna!" Azərbaycan xalq mahnısı

Birinci bənd

Dost bağında açılıb güllər,
Sarılib gülə sarı bülbüllər,
Qızlar düzüb telinə güllər,
Gülürlər nazlana-nazlana.
Gülürlər nazlana-nazlana.

İkinci bənd

Dost bağında bitər alçalar,
Ağ çiçəkləyər, yetər alçalar.
Toylarda qayda belədir:
Oğlan oynar, qızlar əl çalar.
Oğlan oynar, qızlar əl çalar.

Nəqərat

Mehribanım, mehriban,
Dur, oyna, çal, oyna!
Yaxşı oğlan, qəşəng qız, çal, oyna!
Gözəl oğlan, gözəl qız, çal, oyna!

Nəqərat

Mehribanım, mehriban,
Dur, oyna, çal, oyna!
Yaxşı oğlan, qəşəng qız, dur, oyna!
Gözəl oğlan, gözəl qız, çal, oyna!

T
2

"Çal, oyna!" mahnısının hissələrini xarakterinə uyğun ifa edin.

İkiahissəli formada yazılan mahnılardan hansını daha çox bəyəndiniz?

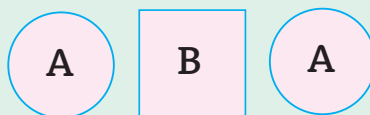
ÜÇHİSSƏLİ MUSİQİ ƏSƏRLƏRİ

Musiqidə üçhissəli quruluşu necə müəyyən etmək olar?

Sadə musiqi formalarından biri də üçhissəli quruluşdur. Üçhissəli forma üç hissədən ibarət olur və ABA hərfləri ilə işarələnir. Birinci və ikinci hissələr bir-bindən fərqli, üçüncü hissə isə, əsasən, birinci hissənin təkrarıdır.

Üçhissəli musiqi əsərlərinin sxemi

"Marş" pyesi

Musiqisi
Üzeyir Hacıbəylinindir.

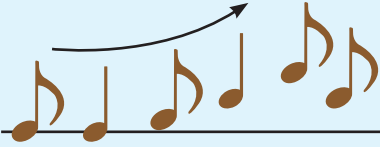
Cədvəli doldurun.

"Marş" pyesi	Xarakter	Melodiya	Ritm	Temp	Ölçü (dirijorluq sxemina əsasən)
dəyişilir	?	?	?	?	?
dəyişilmir	?	?	?	?	?

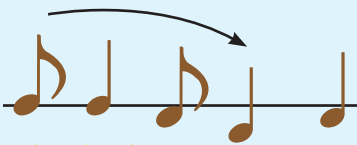
T
2

"Marş" pyesini dinləyərkən hissələrinin ritmini sxemdə verilmiş üsullarla göstərin.

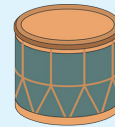
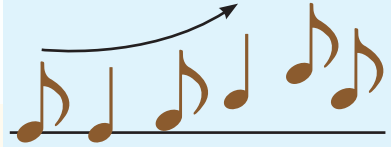
Birinci hissənin
intonasiyası

İkinci hissənin
intonasiyası

Üçüncü hissənin
intonasiyası

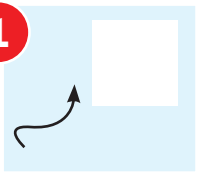
"Çal, oyna!" Azərbaycan xalq mahnısı

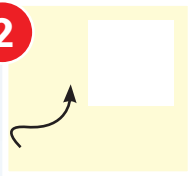
T
3

Dinlədiyiniz musiqi parçalarının quruluşunu müəyyən edin.

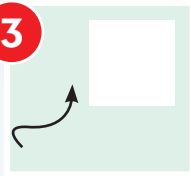
1

2

3

Dərsdə sizə
maraqlı olan
nə idi?

Musiqisevərlər üçün konsert bayramdır. Konsertdə rəngarəng musiqi ifa olunur. Konsert zalında insanlar musiqinin canlı ifasından zövq alırlar.

BƏSTƏKAR – İFAÇI – DİNLƏYİCİ

Konsertdən alınan əhval-ruhiyyə daha çox kimdən asılıdır: bəstəkar, ifaçı, yoxsa dinləyicidən?

BƏSTƏKAR

İFAÇI

DİNLƏYİCİ

Musiqini sevməyən insan tapılmaz. Musiqi qədimdən bəri həyatımızın bir hissəsinə çevrilmişdir.

Bildiyiniz kimi, cəmi 7 musiqi səsi vardır. Bu səslərdən rəngarəng musiqi əsərləri yaranır. Bizi əhatə edən aləmi bəstəkarlar musiqi dili ilə öz əsərlərində ifadə edirlər. Həmin əsərləri ifaçılar konsertlərdə səsləndirir və dinləyiciləri musiqi aləmi ilə tanış edirlər.

Konsert müəyyən proqram (plan) əsasında musiqiçilərin kütlə qarşısında çıxışıdır .

“Bəxtiyar” bədii filmindən bir parça izləmək üçün

T
1

Bədii filmdəki “konsert”də riayət olunan qaydaları cədvəldə qeyd edin.

Mahnının ifa qaydaları	Qeyd üçün	Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları	Qeyd üçün
1. Qamətinizi düz saxlayın. 2. Nəfəsi burunla alın, ağızla yavaş-yavaş verin. 3. Mahnını məzmununa uyğun ifadəli oxuyun.		1. Əvvəldən axıra qədər diqqətlə dinləyin. 2. Dinləyərkən sakitliyə riayət edin.	

“Yaxşı otur, yaxşı dur!..”

Musiqisi Ağabacı Rzayevanın, sözləri İsmayıl Soltanıdır.

Birinci bənd

Kirləmə üst-başını,
Yaxşı otur, yaxşı dur.
İncitmə yoldaşını,
Yaxşı otur, yaxşı dur.

İkinci bənd

Təmiz yu əl-üzünü,
Danış sözün düzünü.
Yerə sürtmə özünü,
Yaxşı otur, yaxşı dur.

T
2

“Yaxşı otur, yaxşı dur!..” mahnısını kanonla ifa edin.

Bəstəkar Səid Rüstəmovun mahnılarından ibarət konsertdən bir parça

T
3

Verilmiş sözlərdən istifadə edərək konsert haqqında təəssüratlarınızı yazın.

konsert, bəstəkar, ifaçı, dinləyici,
musiqi əsəri, əhvali-ruhiyyə

Konsertdə ifaçı, yoxsa dinləyici kimi iştirak etmək istərdiniz?

AFİŞA

Konsertə maraq
yaratmaq üçün afişanı
necə tərtib etmək
olar?

Biz elanlara tez-tez rast gəlirik.
Afişa da elanın bir növüdür.
Burada konsertin adı, keçirildiyi
yer, ifaçılar və ifa olunacaq
musiqi əsərlərinin adları yazılır.
Adətən, afişalar ictimai yerlərdə
qurulmuş xüsusi lövhələrə
yapışdırılır.

“Rəngbərəng afişa”

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Teymur Elçinindir.

Birinci bənd

Rəngbərəng afişa
Asılıb divarda.
Konsertə çağırır,
Durmayın kənarda.

İkinci bənd

Tez gəlin, oxuyub
Çalacaq artistlər,
İki-üç yaşında
Balaca artistlər.

Üçüncü bənd

Buyurun, əyləşin,
Hörmətli qonaqlar.
Konsertə başlayaq,
Tələsir uşaqlar.

T
1

“Xoşbəxt uşaqlar” adlı konsertin afişası üçün şəkil çəkin.

“Çal, oyna!”, “Cücələrim”, “Qatar”, “Yaxşı otur, yaxşı dur!..”, “Qaliblər mahnısı”, “İdman”, “Vətən”, “Xurcun”, “Şəlalə”, “Yallı” musiqi nümunələrindən bir parça.

T
2

Dinlədiyiniz musiqi nümunələrinin adlarını janrlarına görə cədvəlin müvafiq sütununda yazın.

Mahnı	Marş	Rəqs

T
3

“Xoşbəxt uşaqlar” adlı konsertin afişası üçün 2 mahnı, 1 marş, 1 rəqs seçin.

Konsertin afişasına nəyi əlavə edərdiniz?

KONSERTƏ HAZIRLIQ

Nə üçün konsertdən əvvəl
sonuncu məşq keçirilir?

Konsertlər hesabat, bayram və müxtəlif mövzulu olur. Hər bir konserti təşkil etmək üçün müəyyən hazırlıq işləri görülməlidir. Konsertin mövzusu, məzmunu, iştirakçıları müəyyən olunur və afişa tərtib edilir. İfaçılar konsertdə çıxış etmək üçün hazırlaşırlar.

T
1

Afişada qeyd olunan mahnıları ifadəli oxuyun.

Afişada qeyd olunan marş xarakterli musiqi nümunəsi

T
2

Dinlədiyiniz musiqi nümunəsini zərb musiqi alətlərində xarakterinə uyğun müşayiət edin.

T
3

Afişada qeyd olunan rəqsi xarakterinə uyğun ifa edin.

"Xoşbəxt uşaqlar"
adlı konsertə kimi
dəvət edərdiniz?

BAYRAM KONSERTİ

Əziz dostlar!
Bayram konsertində xoş gürdük sizi!
Artıq "Xoşbəxt uşaqlar" adlı konsertin
afişası vardır və siz bu konsertə
hazırlaşmısınız.
Sizcə, konsertin bayram əhvali-
ruhiyyəsini necə əks etdirmək olar?

Afişada verilmiş birinci mahnını xarakterinə uyğun ifa edin.

Afişada verilmiş marş xarakterli musiqi nümunəsi

Dinlədiyiniz musiqi nümunəsini zərb musiqi alətlərində xarakterinə uyğun müşayiət edin.

Afişada verilmiş ikinci mahnını xarakterinə uyğun ifa edin.

Afişada verilmiş rəqsi xarakterinə uyğun ifa edin.

Dostlar, bayram konsertində daha çox nə xoşunuza gəldi?

İSTİFADƏ ÜÇÜN TÖVSIYƏ OLUNAN RESURLAR

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi
Uşaq musiqi və incəsənət məktəblərinin tədris portalı

<http://music.mctgov.az>

Üzeyir Hacıbəyli portalı

<http://uzeyir.musigi-dunya.az>

Uşaq Musiqi və İncəsənət Məktəblərinin Tədris Portalı

<https://www.facebook.com/usaqmusiqiveincesenetmektebleri/>

Musiqi Uşaq Bilik Portalı

<https://portal.azertag.az/az/encyclopedia/post/11410>

Məktəblinin Elektron Musiqi Kitabxanası

<http://mk.musigi-dunya.az/songs.html>

Cücələrım (mahnı) – Vikipediya

[https://az.wikipedia.org/wiki/Cücələrım_\(mahnı\)](https://az.wikipedia.org/wiki/Cücələrım_(mahnı))

Azərbaycan Dövlət Uşaq Filarmoniyası

<http://www.aduf.az/kollektiv.html>

